İBRÂHÎM-İ HAVVÂS

Evliyânın büyüklerinden. İsmi, İbrâhîm bin İsmail el-Havvâs olup, künyesi Ebû İshâk'dır. Cüneyd-i Bağdadî hazretlerinin talebelerinden olup, Ebû Ca'fer Huldî ve Sürvân-ı Kebîr'in üstadıdır. Yüksek makam ve kerâmetler sahibiydi. Bağdadlıdır. 291 (m. 903) yılında Rey Câmii'nde vefât etti. Gasl ve tekfinini Yûsuf bin el-Hüseyin yaptı. Havvâs, hurma yaprağından zenbil dokuyucu demektir. Herkes tarafından medh edilmiş, kendisine tevekkül edenlerin reîsi denilmiştir. Konuşmaları hep hikmet doluydu. Seferleri meşhûrdur. Defalarca Mekke'ye gitti. Sefere çıkacağı zaman ve başka zamanlarında, iğne, iplik, makas ve su kabını yanından eksik etmezdi.

Çağırılan bütün da'vetlere sünnet olduğu için gider. Fakat birşey yemezdi. İnsanlara nasîhat ederdi. Da'vetten sonra hemen evine dönerdi. Evinde yenecek bir şey bulunmaz, bu sebeple ne yiyip, ne içtiği bilinmezdi.

İbrâhîm-i Havvâs (radıyallahü anh) hazretleri anlatır: Bir sene, hacca gitmeğe niyet ederek yola çıktım. Ne zaman Kâ'be-i şerîf tarafına gitmek istedimse, gayri ihtiyâri ters istikamete doğru gidiyordum. Allahü teâlânın irâdesi beni bu tarafa çekiyordu. En sonunda İstanbul tarafına gitmeğe karar verdim. Şehre girdim. Yüksek bir köşk gördüm. Kapısı önünde, bir kısım insanlar toplanmıştı. Yaklaşarak: "Niçin toplandınız?" diye sordum. Onlar da, "Rum Kayseri'nin kızı delirmiş, çâre bulmak için doktorlarını topladı" dediler.

Bunda bir hikmet olsa gerektir deyip içeri girdim. Odada Kayser'in kızını gördüm. Bana bakarak "Ey İbrâhîm-i Havvâs! Hoş geldiniz" dedi. Ben, hayret ederek, "Beni nereden tanıyorsunuz?" diye sorunca bana, "Canımı cânâna teslim etmek istedim ve Hak teâlâdan sevdiği bir kulunu yanımda bulundurmasını niyaz ettim. "Üzülme, yarın İbrâhîm-i Havvâs dostum sana gönderilir buyuruldu" dedi. Bunun üzerine İbrâhîm-i Havvâs hazretleri "Peki hastalığınız nedir?" diye sordum. Kız da, "Bir gece dışarı çıkıp, ibret nazarı ile gökyüzüne baktım. Allahü teâlâ hazretleri, beni benden aldı. Kendimden geçtim. (Lâ ilahe illallah Muhammedün resûlullah) kelimesi dilime, ma'nâsı kalbime geldi. Bu kelimeyi dilimden düşürmez oldum. Bu sebebten bu hâlime delîlik alâmeti, bana da deli, dediler" diye cevap verdi. O zaman ben, "Bizim diyara gelmek ister misin?" deyince, o da, "Sizin diyarda ne vardır?" dedi. "Mekke, Medine, Beytülmukaddes oradadır" diye cevap verince, "Sağ tarafına bak" dedi. Baktım, bir düzlükte Mekke, Medine ve Beytülmukaddes karşımda duruyor gördüm. Az sonra bana: "Vakit yaklaştı, istek ve arzu haddi aştı" dedi ve Kelime-i şehâdet getirip rûhunu teslim etti.

Talebelerinden biri anlatır: İbrâhîm-i Havvâs hazretleri ile yola çıkmıştık. Yola çıkarken buyurdu ki; "Yol boyunca ikimizden birinin reîs olması lâzımdır. Yollardaki işlerin idâresi onun elinde olacak." Ben de, "Reîs, siz olun efendim" dedim. Hocam "Reîs olursam, benim sözlerime itiraz etmiyeceksin" buyurduğunda, "Peki efendim" dedim.

Yolumuza devam ettik. Yolda bir konağa gelince "Otur" buyurdu. Kuyudan su çekti. Bana ikram etti. Odun getirdi, ateş yaktı. Ne zaman bir iş yapacak olduysam müsâade etmedi. "Madem ki reîs benim, benim dediğim olacak" buyurdu. Yolda şiddetli bir yağmura tutulduk, paltosunu çıkarıp, sabaha kadar ayakta üstüme tuttu. Ben çok sıkılıyordum. Sabah olunca, "Keşke reîs ben olsaydım" dedim. Yolumuza devam' edip, hacca gittik. Hacdan sonra bana: "Evlâdım, reîs olduğun zaman sana yaptığım gibi yaparsın. Reîs, başkalarına hizmet ettiren değil, onlara hizmet eden, onların dünyâ ve âhıret se'âdeti için çalışan kimsedir. Reîs, başkalarından gelen sıkıntılara severek katlanan insandır."

İbrâhîm-i Havvâs hazretleri bir gün Bağdâd'da sâlihlerden bir kaç kişiyle birlikte, bir yerde oturuyordu. O esnada yanlarına bir genç geldi, İbrâhim-i Havvâs hazretleri arkadaşlarına buyurdu ki; "Bu gencin yahudi olduğunu zannediyorum." Arkadaşları, bu söze pek kulak vermediler. Genç gelip oradakilere sordu: "Bu zât benim için neler söyledi?" Onlar da, "Senin yahudi olduğunu söyledi" dediler. Genç, hemen İbrâhîm-i Havvâs hazretlerinin ellerine sarılıp, Kelime-i şehâdet getirerek müslüman oldu. İbrâhim-i Havvâs hazretleri müslüman olmasının sebebini sordu. Genç, "Efendim, biz kitabımızda şöyle okuduk ki: "Sıddîk, ya'nî hakîkî bir müslümanın firâsetinde yanlışlık olmaz. Kendi kendime müslümanları imtihan etmek istedim ve dedim ki; "Müslümanlar arasında sıddîk olanlar bulunabilir. Çünkü onlar "Biz Allahü teâlâdan başka herşeyi kalbimizden çıkarırız" diyorlar, işte bu düşünce ile sizin yanınıza geldiğimde, benim yahudî olduğumu hemen anladınız. Buradan sizin sıddîk olduğunuzu anladım. Bunun için müslüman oldum" dedi.

Kendisi anlatır: "Hacca giderken bir rahible karşılaştım. Onunla yedi gün yolculuk ettik. Bir ara rahib "Senin dînin mi, yoksa benim dînim mi haktır, şu suyun üzerinde yürüyüp, tecrübe edelim" diyerek ırmağın üzerinde yürüyüp karşıya geçti. Rahibin bu hâline hayret ettim. "Yâ Rabb! Beni bu

rahibe karşı mahcup etme" diye duâ ettim. Besmele çekip, su üzerinde karşıya geçtim. Rahib. "Bu olmadı, ikimiz de geçtik" dedi. Bir müddet daha yola devam ettik. Karınlarımız acıkınca, rahib cebinden çıkardığı kâğıda birşeyler karalayarak yemek istedi. Önümüze bir köpek çıktı. Ağzında bir dilim ekmek vardı. Rahib bu ekmeği aldı. Bunun üzerine "Yâ Rabbi, beni yine utandırma" diye duâ ettim. Hemen nûr yüzlü bir genç, içinde çeşitli nefis yemekler bulunan bir tepsi getirip bıraktı. Gelen iki yemek arasındaki farkı gören rahib "Benim yaptığım sihir idi. Seninki gerçekten kerâmettir" diyerek hemen Kelime-i şehâdet getirip müslüman oldu.

İbrâhîm-i Havvâs hazretleri anlatır: "Bir yolculukta idim, vakit gece yarısı idi. Adamın biri karşıma çıkıp, bana dedi ki, "Yâ İbrâhim! Sen aç ve susuz değil misin?" Gerçekten de uzun zamandan beri açtım. Ve aç olduğumu ona söyledim. Hemen bir tas su ile biraz yiyecek verdi. Bunları yedim. O başka tarafa, ben de başka yöne ayrıldım. O yemekleri yedikten sonra bir daha hiç acıkmadım. O kimsenin kim olduğunu hâlâ bilmiyorum."

Hamîd-i Esved hazretleri anlatır; "İbrâhîm-i Havvâs hazretleri ile Medine'de idik. Kendisi kalabalık bir cemâate va'z veriyordu. Birisi halkı yararak yanına varıp elini öptü. Ona sordum: "Sen onu nereden tanırsın?" O da, "Ben aslen Tâifliyim hanımım ve çocuklarım geçen sene hac esnasında vefât ettiler.

Bakî kabristanına defn ettik. Çok üzüldüm. Devamlı kabirlerini ziyâret ediyordum. Bir gün kabristanda birisiyle karşılaştım. Ona durumu arz ettim. Beni teselli etti. Bana anlattıklarından çok duygulanmıştım. Kendisine "Efendim isminiz nedir?" diye sordum. Bir türlü cevap vermedi. Çok ısrar etmeme rağmen yine söylemedi. Biraz uzaklaşınca "Ben İbrâhîm-i Havvâs'ım" dedi. Kabristanda gördüğüm zât, işte bu va'z verendir. Görür görmez onu hemen tanıdım."

İbrâhîm-i Havvâs hazretleri, Medine'ye Peygamber efendimizin Kabr-i şerîfini ziyârete gidiyordu. Çölde hayvanlar susamışlar, ölme derecesine gelmişlerdi. Yanında bulunan bir kayaya eli ile vurdu ve Allahü teâlânın ihsanıyla oradan su fışkırdı. Bütün hayvanlar oraya gelip su içtiler. Yanına bir zât gelip sordu: "Nereye gidiyorsun?" İbrâhîm-i Havvâs da, "Resûlullah efendimizin kabrini ziyâret etmeğe" dedi. Gelen kimse, "Bizden de selâm söyler misiniz?" deyince, İbrâhîm Havvâs, "Olur, ama kimin selâmı var diyeceğim?" dedi. O gelen de, "Kardeşin Hızır'ın selâmı var dersiniz" dedi.

Birgün bir rahib İbrâhîm-i Havvâs hazretlerine gelerek dedi ki, "Duyduğuma göre bir yere gidecekmişsiniz, acaba size yol arkadaşı olabilir miyim?" O da, "Olur" buyurdu. Nihâyet yola çıktılar. Uzun bir yolculuktan sonra bir ovaya gelip, bir ağaç altına oturdular. Rahib dedi ki, "Ben çok acıktım. Yemeğimiz de yok. "Rabbim sevdiği kulunu sıkıntıda bırakmaz" diyordun, haydi Rabbine duâ et de yemek göndersin." İbrâhîm-i Havvâs hazretleri, rahibin bu sözleri karşısında, "Yâ Rabbî! Beni bu rahibin yanında mahcûb etme" diye duâ etti. O anda gökten bir sofra indi. Çeşitli yemekler vardı, beraberce yediler. Akşama kadar yine yola devam ettiler. Akşam namazını kıldıktan sonra rahibe buyurdu ki, "Bu sefer de sen duâ et de yemek gelsin."

Rahib bir kenara oturup düşünmeye başladı. Bir de baktılar ki, aniden bir sofra geldi. Sofrada, daha çok çeşit yemekler vardı. İbrâhîm-i Havvâs hazretleri bu duruma çok şaşırdı. Merakla sordu. "Sen nasıl duâ ettin de bu yemek geldi?" Rahib, "Efendim! Size birinci müjdem, Kelime-i şehâdettir. Kenarda oturunca, içimden Kelime-i şehâdet getirdim. Zünnârımı kopardım, ikincisi de, "Yâ Rabbî! Yanımda bulunan İbrâhîm-i Havvâs'ın hürmetine bize yemek gönder" diye duâ ettim. Allahü teâlâ ihsân buyurarak, bize bu yemekleri gönderdi." Rahib îmân ettikten sonra, İbrâhîm-i Havvâs hazretleri ile birlikte hacca gitti ve orada vefât etti.

İbrâhîm-i Havvâs'a (radıyallahü anh), "Îmânın hakîkati nedir?" diye soran kimseye, "Bu sorunuzun cevâbı lâf ile değil, yaşayarak, görerek verilir. Şimdi ben Mekke-i mükerremeye gidiyorum. Eğer benimle gelirsen, yolculukta sorduğunun cevâbını alırsın" buyurdu. O zât diyor ki, "İbrâhîm-i Havvâs hazretlerinin teklifini kabûl ettim. Yola çıktık. Yolculuğumuzun her gününde, iki tabak yemek ile iki bardak su, gâibden zuhur ediyordu. Yiyeceklerin yarısını bana veriyor, diğerini de kendisi için ayırıyordu. Birgün çölün ortasında ata binmiş yaşlı bir zât yanımıza geldi. İbrâhîm Havvâs hazretleriyle bir miktar konuştular. Sonra atına binerek yanından uzaklaştı. "Efendim, bu gelen ihtiyâr kim idi?" dedim. "Yolculuğumuzun başlangıcında bana sorduğunuzun cevâbıdır" buyurdu. Ben "Anhyamadım efendim" deyince, o da, "Bu gelen zât, Hızır aleyhisselâm idi. Seninle beraber yolculuk yapalım diye teklif etti. Allahü teâlâdan başkasına güvenmek, itimâd etmek gibi bir hâl olur, tevekkülüm bozulur diye korktuğum için, teklifini kabûl etmedim, işte sorduğun uz îmânın hakîkati, Allahü teâlâdan başkasına güvenmemektir" buyurdu.

İbrâhîm-i Havvâs hazretleri, nehrin kenarında hurmalıkların olduğu bir yerde oturup, hurma liflerinden zenbil örüp, gayri ihtiyâri elinde olmadığı halde nehre atıyordu. Bu hâl dört gün devam etti. Sonunda bu işin hikmeti nedir? Ben niçin böyle yaptım? diyerek nehrin akıntısına doğru yürümeye başladı. Derken nehrin kenarında oturup ağlıyan yaşlı bir kadına rastladı. Kadına "Vâlide, niçin ağlıyorsunuz?" diye sorunca, kadın "Evlâdım! Beş yetim çocuğum var. Onlara yedirecek hiçbir şeyimiz kalmadı. Dört gündür bu nehirden, yapılmış zenbiller akarak geliyordu. Bunları alıp satıyor geçimimizi sağlıyorduk. Bugün gelmedi" diye cevap verdi. Bunları işiten İbrâhîm-i Havvâs hikmetini anladı ve kadına "Şimdi sen müsterih ol. Evinizi bana gösteriniz, geçiminizi ben halledeceğim" buyurdu.

Hamîd-i Esved hazretleri anlatır: "İbrâhîm-i Havvâs hazretleri ile beraber yedi gün yolculuk yaptım. Yedi gün zarfında hiçbirşey yiyip içmedim. Daha sonra yürüyecek takatim kalmadı. Durumumun farkına vararak buyurdu ki, "Evlâdım! Sana ne oldu?" Ben de "Efendim! Yürüyecek hâlim kalmadı" dedim. O "Acıktın mı, susadın mı?" diye sordu. "Susadım" dedim. Bu sözüm üzerine, "Şu nehirden su iç de gel!" dedi. Hemen nehre vardım. Suyundan içip, abdest aldım. Hayatımda bu kadar tatlı ve soğuk su içmemiştim. Kendisi hiç gelip içmedi. Daha sonra arkama dönüp baktığımda, nehir olan yer kupkuru bir ova idi.

İbrâhîm-i Havvâs hazretleri bir dağda ibâdet ediyordu. Bir gece yarısı dereye abdest almaya indi. O sırada bir arslan karşısına çıktı. Arslan acılar içinde kıvranıyordu. Boynunu büktü, ayağını gösterdi. Ayağına taş batmış ve iltihaplanmıştı. İbrâhîm-i Havvâs hazretleri çakısını çıkardı, arslanın ayağını yararak yarayı temizleyip, iyice sardı. Arslan fasîh bir lisân ile teşekkür etti.

İbrâhîm-i Havvâs hazretleri hacca gidiyordu. Gece ve gündüz devamlı hiç dinlenmeden yürüyordu. Daha sonra Mekke'ye yakın bir yerde dinlenmek için bir yere oturdu. O sırada bir arslan kendisine saldırdı. Bu sırada şöyle bir ses işitildi: "Yâ İbrâhîm! Hiç korkma, çünkü senin etrâfında yetmişbin melek vardır. Onlar seni muhafaza ediyorlar." Daha sonra hiç korkmadan yoluna devam etti.

İbrâhîm-i Havvâs (radıyallahü anh) anlatıyor: "Bir zaman sahrada yolculuk yaparken yolumu kaybettim. Şaşkın bir hâlde iken, aniden karşımda birini gördüm. Bana selâm verip, "Yolunu mu kaybettin?" dedi. Ben de selâmını alıp "Evet yolumu kaybettim" dedim. Bunun üzerine o kimse, "Öyle ise peşimden gel. Yolunu bulman için sana yardım edeyim" dedi. Henüz bir kaç adım gitmiştik ki, o zât gözden kayboldu. Ben dikkat ettiğimde, yolumu bulmuş olduğumu anladım ve ondan sonra hiçbir yolculukta yolumu kaybetmedim. Hattâ, acıkma ve susama dahi hissetmedim."

Kendisi anlatır, “Bir zaman Şam civarında bulunuyordum. Nar ağacı gördüm. Tatlı nar yemek arzu ediyordum. Lâkin gördüğüm narlar ekşi olduğu için, yemeyip sabır ettim. Tatlı nar bulduğum zaman yerim deyip, yoluma devam ettim. Bir yere varınca, eli, ayağı olmayan, zayıf, halsiz, yaralı bir kimse gördüm. Yaralarına kurt düşmüş, hattâ birçok eşek arısı yaralarına hücum etmiş, zavallıya ızdırab veriyorlardı. Onun bu çaresiz ve muzdarib hâline çok acıyarak, yanına varıp, “Bu halden kurtulmak ister misin?” dedim. “Hayır” dedi. Ben hayretle “Niçin?” dedim. “Sağ sâlim olmak nefsimin arzusudur. Bu halde olmam ise Rabbimin muradıdır. Onun muradının aksi olan bir şeyi O’ndan istemek, kulluğuma yakışmaz, takdîrine râzı olmak, elbette benim için hayırlıdır” dedi. “Müsâade et de hiç olmazsa onları senden uzaklaştırayım. Sana çok ızdırap veriyorlar” dedim. “Onlar bana ızdırap verdikçe, benim hâlim daha hoş oluyor. Ey Havvâs! Sen benim çektiğim sıkıntıları, eşek arılarını boşver, sen tatlı nar yemek arzusunu kendinden uzaklaştırmaya bak” dedi. “Bütün bunları nereden biliyorsun?” dedim. “Allahü teâlâ bildiriyor” dedi. Ben izin isteyip ayrıldım ve yoluma devam ettim.”

Mimşâd-i Dîneverî şöyle anlatıyor: “Bir gece geç vakitte dışarı çıktım. Bir tepeye çıktım. Şiddetli soğuk vardı ve çok kar yağıyordu. Baktım ki, İbrâhîm-i Havvâs (radıyallahü anh) orada oturuyor. Üzerinde sadece bir gömlek vardı. Etrâfına karlar düşüyor, hemen eriyordu ve bulunduğu yer, gayet kuru idi. Benimle müsâfeha etti. Ellerinin sıcaklığı ile benim ellerim terledi. Biraz sohbet edip ayrıldık.”

İbrâhîm-i Havvâs (radıyallahü anh), talebelerinden Ebû Hasen isminde birine “Bir yere gideceğim. Sen de gelir misin?” dedi. Talebe “Peki efendim, izin verirseniz evden ayakkabılarımı giyip geleyim” deyip eve gitti. Eve vardığında (kaygana) isimli yemeğin hazırlanmış olduğunu gördü. Ondan bir miktar yedi. Sonra hocasının yanına geldi. Beraberce yola çıktılar. Bir nehirden geçmeleri icâb etti. İbrâhîm-i Havvâs (radıyallahü anh) nehir üzerinde yürümeye başladı. Peşinden talebesi de yürümek istedi ise de, suya battı. Bunun üzerine hocası gerip dönüp “Ne oluyor. Yoksa, kaygana ayağına mı dolaştı?” buyurunca, o talebe hemen hocasının su üstünde yürümesine, hem de kendisinin o yemeği yediğini anlamasına hayret etti.

Vefâtından önce hastalandı, ishale yakalanmıştı. Üstü çok fazla kirleniyordu. Temiz olarak ölmek istiyordu. Bunun için her abdesti bozulduğunda gusül abdesti alıyor, iki rek’at namaz kılıyor tekrar abdesti bozuluyordu. O gün altmış defa gusül abdesti aldı. En sonunda gusül yaparken vefât etti. Vefâtından sonra onu rü’yâda görenler sordular: “Allahü teâlâ sana nasıl muâmele eyledi?” O da, “Yaptığım ibâdetler ve gösterdiğim tevekkül, bana verilen ni’metlere karşı yetmedi. Ancak dünyâdan göçeceğim sıralarda gusül abdesti alarak temizlenmem, Allahü teâlânın katında makbûle geçmiş. Bu temizlik sebebiyle Cennette en yüksek makamlara çıkardılar ve şöyle bir ses, “Ey İbrâhîm! Sana yapılan bu ikram, huzûrumuza temiz olarak geldiğindendir. Burada temizler için, fevkalâde büyük mertebeler, makamlar vardır” diyordu.

İbrâhîm-i Havvâs (radıyallahü anh) buyurdu ki: “Esas âlim, ilmi ile amel edendir.”

“Kalbin ilâcı beştir Kur’ân-ı kerîm okumak ve Kur’ân-ı kerîme bakmak, mi’deyi boş tutmak, gece kalkıp ibâdet etmek, seher vaktinde ağlayıp sızlamak ve iyilerle beraber bulunmaktır.”

“Kibir, doğruyu bulmaya mâni olur.” “Cimrilik vera’ hâlini öldürür.”

“İnsanın helâlinden giydiği kendi eski elbisesi, başkalarından gelen sadaka elbiseden daha güzel ve iyidir.”

“Asıl helak olan kimse, âhir ömründe yolunu sapıtan ve tam menzile yaklaştığı sırada, hak yoldan kayan kimsedir.”

“Talebelerin, ayıplarını anlatacak biriyle oturması, ona üstün hâllerin yolunu gösterecek biriyle arkadaşlık etmesi ve ma’nevî hâlini harekete getirecek biriyle dost olması lâzımdır.”

“Bir müslüman, Allahü teâlânın emir ve yasaklarına ne kadar dikkat edip tatbik ediyorsa, Allahü teâlâ da onu o miktar azîz eder Diğer müslümanların kalbine de onun sevgisini verir.”

“İlmin tamamı iki şeyden ibârettir: 1. Allahü teâlânın, ezelde, senin için takdîr ettiği rızık için endişe etme. 2. Allahü teâlânın emir ve yasaklarına riâyet eyle.”

“Fakîrlik, hâline şükredip, kimseye şikâyet etmemek ve ihtiyâcını gizlemek, göstermemektir.”

“Sabretmeyen zafere kavuşamaz.”

“Başkasının sermâyesi ile ticâret yapan, iflâs etmiştir.”

“Başkasına el açacak duruma düşmek, müslümana yakışmaz.”

“Bir kimse, baş olma sevdasına kapılırsa, artık ibâdetten, ihlâstan sıyrıldı demektir.”

“İyi insanların, bütün varlığı ile bağlı olduğu muradı, maksadı, Allahü teâlâ olmalıdır. Doğru, sâdık, kimselerle arkadaş olmalıdır. Açlık, iyi insanın gıdası, ibâdet rûhunun süsüdür.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 284

2) Hilyet-ül-evliyâ cild-1, sh. 325

3) Târîh-i Bağdâd cild-6, sh. 7

4) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 97

5) Tezkiret-ül-evliyâ sh. 394

6) Câmi’u kerâmât-il-evliyâ cild-1, sh. 223

7) Risâle-i Kuşeyrî sh. 136

8) Keşf-ül-mahcûb sh. 293

9) El-A’lâm cild-1, sh. 28

10) Mu’cem-ül-müellifîn cild-1, sh. 4

11) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 1022